

Ta`lim - tarbiya jarayoniga o`qituvchi tovush intensivligining ta`siri.

Pardaboyev A.

abduraximpardabaev@gmail.com

Jizzax politexnika instituti "Energetika va elektrotexnologiyasi" kafedrasida katta o`qituvchisi.

Jizzax politexnika instituti talabasi

Raxmatulloyev Bobomurod

Annotatsiya: Ushbu maqola ta'lim- tarbiya jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lgan o'qituvchi tovush intensivligi holatining shu jarayonga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Ushbu ta'sirning asosiy jihatlari ko'rib chiqilgan bo'lib, bu hodisaga asosiy omillarning umumlashgan ta'siri va natijalarining ijobiy va salbiy jihatlari tahlil qilingan. Tegishli usullarni qo'llash orqali ta'minlanishi mumkin bo'lgan ta'sir darajasiga erishish masalalari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: o'qituvchi ovozi, motivatsiya, ta'lim - tarbiya, baland ovoz, tembr, yumshoq ovoz, stress.

Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonining sifati ko'p jihatdan o'qituvchilar va ularning pedagogik mahoratiga bog'liq. Hozirgi vaqtda ta'lim tizimida o'qituvchilari pedagogik faoliyatining mohiyati va mazmuni murakkablashdi. Shu munosabat bilan butun ta'lim-tarbiya jarayoniga turli psixologik, fiziologik va pedagogik omillarning ta'sirini chuqur o'rganish bo'yicha faol tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu yerda asosiy ta'lim - tarbiya omillaridan biri o'qituvchi ovozi hisoblanadi. Mazkur mavzu borasida ko'plab yozilgan va tahlillar o'tkazilgan,, chunki ta'lim –tarbiya jarayoni va uning atrofida sodir bo'ladigan barcha hodisalar u yoki bu darajda shu omil bilan bevosita bog'langan.

Og'zaki muloqot vositalari va ularning xususiyatlari

Muloqotni olib borish vositasi sifatida turli ifodalash turlaridan foydalanish mumkin. Muloqat aloqa vositalarini ta'riflash tasniflash imkoniyatlari nuqtai nazaridan barcha xilma-xil yondashuvlari, ularni tahlil qilishning oxir-oqibat ularni og'zaki (ya'ni, so'zlar, nutq orqali) va og'zaki bo'lmagan (imo-ishoralar va yuz ifodalari orqali) turlarga bo'linishgacha integratsiyalash, ya'ni kamaytirishga imkon beradi.

Og'zaki nutqiy muloqotning xususiyatlarini ko'rib chiqaylik. Nutq insonning muloqot darajasini tavsiflovchi o'zaro ta'sirning asosiy omili va regulyatori hisoblanadi. Muloqot va nizolarni bartaraf etish madaniyatiga birinchi navbatda nutq darajasida erishiladi.

Maqsadga qarab, u quyidagilar bo'lishi mumkin:

- tushuntirish, bu erda asosiy narsa o'yin-kulgi, qiziqish, e'tiborni qo'llab-quvvatlash;
- axborotli, bu nafaqat qiziqish uyg'otadi, balki mavzu yoki hodisa haqida yangi tushunchalar beradi;
- ilhomlantiruvchi va insonning his-tuyg'ulariga qaratilgan;
- har qanday o'rinlarni mantiqiy asosli isbotlash yoki rad etishni o'z ichiga olgan ishontirish;
- harakatga chaqirish. Harakatga chaqiruv to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita bo'lishi mumkin va harakatning o'zi kechiktirilgan yoki darhol bo'lishi mumkin.

Ovoz texnikasi:

1. Gap ohangi (gap ohangi, ovozi):

- muloqotda bir ishtirokchining boshqasiga, uning harakatlariga, so'zlariga munosabatining ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi;
- haqiqiy munosabatni yashira oladi;
- so'zlovchining samimiyligi, rostligi, aytgan gapining ahamiyatliligi ko'rsatkichi bo'lib xizmat qiladi;
- sub'ektlarning munosabatlarini (simpatiya yoki antipatiya) tahlil qilish imkonini beradi.

Ohang so'zlarga mos kelmasligi mumkin.

2. Ovozning balandligi - diqqatni faollashtirish vositasi bo'lib xizmat qiladi (ba'zi hollarda - kuchaytirish yordamida, boshqalarida - ovoz balandligini pasaytirish orqali).

3. Ovozning shitobi va tezligi - diqqatni sekinlashtirib, uni qayta tiklashingiz mumkin.

4. Pauza - mohirlik bilan saqlanadi, sheriklarning e'tiborini suhbat yoki hikoyaning muhim, zarur joyiga qaratishga yordam beradi.

Ovoz ohangi har doim vaziyatga qandaydir munosabat bilan shakllanadi va insonning ichki dunyosini aks ettiradi. Demak, ovozning ohangi va ovoz balandligidagi o'ziga xos bo'lishi uning ta'sirini oshiradi. O'quv jarayoni va amaliyoti shuni ko'rsatadiki, og'zaki muloqot pedagogik jarayonning asosini tashkil qiladi. Bu o'qituvchining barcha xususiyatlari - uning bilimdonligi, shaxsiy xususiyatlari, bilim va ko'nikmalari, pedagogik mahoratlar va ular ifodalanishining asosiy vositadir.

Endi ushbu ta'sirlarning bir nechta asosiy jihatlarini ko'rib chiqamiz.

Ta'lim- tarbiya jarayonida tarbiyachi bilan tarbiallyanuvchi o'rtasida bevosita muloqat sodir bo'ladi. Dars muhitini olaylik, bu ayni joyda o'qituvchining ovozi o'quvchilarni o'quv jarayoniga rag'batlantirishi va jalb qilishi mumkin. Yoqimli, yumshoq, ishonchli ovoz o'quvchilarni darsda faol ishtirok etishga undaydigan qulay muhit yaratishi mumkin. Aksincha, qo'pol, yoqimsiz ovoz o'quvchilarning stressini va

nafratini keltirib chiqarishi mumkin, bu ularning motivatsiyasini va fanga qiziqishini kamaytiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quv jarayonida o'qituvchining ovozi o'quvchilarning ma'lumotni saqlashiga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, baland tovush murakkab tushunchalarni tushunish va eslashni osonlashtiradi, past ovoz esa fakt va tafsilotlarni eslab qolishga yordam beradi.

Ovoz tovushi o'qituvchining obro'sini shakllantirish vositalaridan biri bo'lishi ham mumkin. Ishonchli, xotirjam, do'stona ovoz malakali va ishonchli o'qituvchi qiyofasini yaratadi, bu esa o'quvchilar tomonidan hurmat va ishonchni uyg'otadi. Boshqa tomondan, noaniq, asabiy, baland ovoz o'qituvchining obro'siga putur etkazishi va uning talabalarga ta'sirini kamaytirishiga olib kelishi mumkin.

Pedagogning tovush intensivligi holati ayniqsa, kichik yoshli o'quvchilar bilan hissiy aloqa o'rnatishga yordam beradi. Yumshoq va mayin ovoz o'quvchilarni xavfsiz va qulay his qilishiga yordam beradi, bu esa o'qituvchi va talabalar o'rtasida ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

Baland va tajovuzkor ovozlarning salbiy ta'siri o'quvchilarda stress, bosh og'rig'i va eshitish qobiliyatini pasayishiga hatto uni yo'qotishga olib kelishi mumkin. Bu, o'z navbatida ularning diqqatini bir nuqtada jamlash va uni saqlash holatlariga (konsentratsiyasiga), e'tiboriga va umumiy sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatishi ham mumkin.

Shunday qilib, o'qituvchining ovozi o'quv, pedagogik va tarbiyaviy jarayonlarda muhim vosita bo'lib, o'quvchilarning muvaffaqiyatli o'qishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga yordam berishi yoki unga to'sqinlik qilishi mumkin.

Ovozni o'zgartirish masalasiga kelganda, uning bir necha usuli mavjud va ularni tegishli ravishda amalga oshirilishi mumkin. Ulardan ba'zilari, masalan, ovoz balandligidagi o'zgarishlarni o'z ichiga oladi. Bu ovozingizni o'zgartirishning eng oson usullaridan biridir. Ovoz balandligini balandroq yoki pastroq qilish uchun siz ilova yoki dasturdan foydalanishingiz mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim - tarbiya jarayoniga o'qituvchi tovush intensivligining ta'siri ham ijobiy, ham salbiy bo'lishi mumkin. Demak, bu holatlardan bevoqif tegishli fikir va xulosalarni chiqargan holda, faqatgina mazkur ta'sirlarning ijobiy jihatlarini ta'lim – tarbiya jarayonlarida foydalanish maqsadga muvofiq hisolanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Gorelov, I.N. Siz qanday muloqot qilishni bilasizmi / I.N. Gorelov, V.F. Jitnikov. – M., 1991 yil "Akademiya" markazi, 2000 yil.

2. Bordovskaya, N.V. Pedagogika: universitetlar uchun darslik / N.V. Bordovskaya, A.A. Rean - Sankt-Peterburg: Peter, 2000. - 304 p.
3. Grexnev, V.S. Pedagogik muloqot madaniyati / V.S. Grexnev. – M., 1990 yil.
4. Pedagogik faoliyatga kirish / A.S. Robotova [va boshqalar]; A.S. Robotova umumiy tahriri ostida. – M.: Nashriyot uyi.